

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Orator Christianvs Caroli Regii E Societate Iesv

Reggio, Carlo

Romæ, 1612

Esse aliquam falsam Rhetorica[m]. cap. 3.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68672](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68672)

Hebraica, quando fuerint translata ad alteram linguam, vix apparet, si quid desideretur in eloquentia, non referri causam in curam, sed in ipsam linguæ proprietatem, quæ in alienis linguis, vim nativam conseruare non possit. Et scriptor Machabæorum, ita vltimum caput concludit. Et si quidem bene, & vix historiae competit, hoc & ipse velim, si autem minus digne, concedendum est mihi, sicut enim vinum semper bibere, aut semper aquam, contrarium est, alternis autem vti delectabile, ita legentibus, si semper exactus sit, sermo non erit gratus, & proficitur adhibita a se curam, vt volentibus quidem legere, effectus animi oblectatio, studiosis vero vt facilius possint, memoria commendare, omnibus autem legentibus vtilitas conferatur, & addit. Sicut qui preparant conuiuium, & querunt aliorum voluntati parere, propter multorum gratiam, libenter laborem sustinemus; Itaque tantum abest, vt stylum neglexerit faceret author, vt etiam plenum vigiliarum, ac sudoris assumptum sibi, negotium dieat, vt placeret, & narrationem accommodaret ad legentium voluptatem, sicut ij, qui diligenter conuiuium instruunt nimirum, non vt id faceret, quod coquinaria Rhetoricæ tribuit Plato, vt mox dicemus, sed vt per delectationem tanto magis prodesset. Recte enim Augustinus sicut (ait) sapè sumenda sunt, & amara salubria, ita semper vitanda perniciofa dulcedo, quanto enim magis, illic appetitur suauitas, tanto feliciter salubritas prodest. Et planè inesse vim oratoriam in sacris literis, superuacaneum est, post ipsum Augustinum, velle docere cum tantus Doctor, vel in ipso Prophetarum, maximè rudi Amos, etiam in obseruatione periodorum, commatum membrorum inesse fusè demonstrat. His positus facile est, obiecta diluere, sed planius tota res illustrabitur, si de Rhetorica sæculari, nouo quasi sumpto principio, pauca interferamus.

Esse aliquam falsam Rhetoricam. Cap. III.

Sciendum est apud ipsos quoque Ethnicorum nonnullos, Rhetoricæ nomen malè audiuisse, & ea est causa, quia vt mors, & vitæ in manu est linguæ, & gladius idè, potest ferire hostem, ac ciuem; noxium & innocentem. Ita præcepta Rhetoricæ quemadmodum loquitur S. Augustinus in medio posita sunt, quæ ad persuadenda, seu recta, seu falsa valeant plurimum. Nazianz. dicendi facultas, vt probis (inquit) & honestis virtutibus

Prima Orat.
in Iulianum.

virtutis instrumentum, atque armatura est; Ita improbis; & flagitiosis, vitij stimulus efficitur.] Sicut igitur laudes plurimæ congeruntur in linguam, & in eandem vituperationes plurimæ, ita possunt in eloquentiam eadem convenire. Non quod vitium in ipsa sit, sed quia ex abutentis crimine redundat in eam, tanquam in instrumentum infamia, quemadmodum & aurum, cum per se bonum sit, vitæque humanæ ac liberalitatis instrumentum, per quamdam tamen communicationem, ex hominum prauitate, cuius instrumentum & occasio est, solet valdè vituperari. Cum igitur multi ad maxima rerum publicarum damna, abusi eloquentia sint, inde factum est, ut velut res noxia, ab ijs, qui segregare subtiliter nesciebant bonum à malo, Rhetorica condemnaretur, & à sapientibus quoque ejiceretur e civitatibus rectè institutis; Auxere invidiam Rhetores quidam, qui palam profitebantur, docere se, quemadmodum in iudicijs causa ex peiore melior fieret, quod erat palam iustitiæ bellum indicere, ijdemque, ut Plato loquitur, profitebantur se. vi orationis efficere, ut parua esse magna, & magna vicissim parua, vetera noua, & nouissima vetera viderentur; Auxere in eam odium magis ijs, quos appellarunt antiqui sophistas, audum pecuniæ genus, gloriosum, ac iactandum, qui profitebantur, de re quacunque se in vtriusque partem dicturos ex tempore quos Plato sapè ac vehementer exagitat. Et quia (ut ipse docet) idem est sophista ac Rhetor, vel propinquum aliquid, atque simile, inde factum est, ut sophistarum quoque infamia in Rhetores redundaret.

Veruntamen laudibus veræ eloquentiæ nihil hæc debent officere: Nam omnium sapientum sententia, distinguendæ sunt duæ Rhetoricæ, Altera veræ & laudabilis, altera adulterina, ac iure vituperabilis. Expressas hæc voluit apud Homerum in Vlyssæ ac Tersite, quorum ille sapienter, & ex pectore orationem fundere dicebatur, & tanquam iucundum quemdam nium sensum, & absque strepitu labentium imbrem, Hic temerè, & impudenter, magnoque cum strepitu, litigabat potius, quam dicebat. Itaque Iulius candidus (ut loquitur Plinius) non inuenuste solebat dicere, aliud esse eloquentiam, aliud loquentiam, nam eloquentia vix vni aut alteri, Imo si Marco Ant. credimus nemini, Hæc verò, quam candidus loquentiam appellat, multis atque etiam impudentissimo cuique maximè contingit. De hoc genere dixit Eupolis Poeta Græcus, & eum imitatus Salustius loquax magis, quam facundum, & alio lo-

N 4 co, idem

1. 1. 360
2. 90

Abusi sunt plerique Rhetorica.

In Phædro.

In Gorgia.

Rhetorica duplex bona & mala.

Lib. 5. Ep. 20.

Gell. 1. 1.
cap. 5.

300
300
187103

In Partis.

In Gorgia.

Quatuor fa-
cultates com-
parantur in-
ter se.
A Platone.

300
300
187103

300
300
187103

eo, idem Salustius satis loquentiæ sapientiæ parum.] Quos ho-
mines præci Romani non Oratores, sed Locutuleios, & Blate-
rones, & Linguaces dixerunt, vt author est Gellius. Arist. di-
fertè docet, sicut Dialecticæ deprauatio sophisticæ est, & cauil-
latrix perititia, ita habere suum malum eloquentiam, quo de-
prauetur; Quamquam hæc eius prætitas apud Arist. videatur
eo loco, nomine suo carere; Vnde scilicet factum est, vt cum-
laus sua Dialecticæ permanferit, quamuis Sophista poneretur
in vitio, Rhetorica propè infamiam subierit etiam vera, quia
eodem ac falsa nomine appellabatur. Et sanè diligenter est ob-
feruandum, vt in natura, sic in disciplinis, & artibus, vitia
quædam esse vicina, in quæ, res, de suo demotæ statu degen-
rant, triticum ex malignitate soli, corrumpi dicunt in auenam,
& lolium; vinum satis est notum vitari in acetum, in rebus
humanis, monarchia in tyrannidem, Aristocratia in Oligar-
chiam, Popularis dominatus, in tenuiorum potentiam modica
inclinatione transeunt. Et fortitudinem (inquit Cic.) auda-
cia imitatur, & patientiam duritia immanis, Et illam dispu-
tandi prudentiam concertatio, captatioque verborum, & hæc
oratoriam vim, inanis quædam profluentia loquendi.]
Sed omnium optimè, ac fusissimè Plato in hunc fermè mo-
dum disputat. Ad corpus rectè habendum duas esse artes, Gym-
nasticam, & Medicinam, quarum prior sanum corpus respicit
altera ægrotum spectat, vt valetudini reddat, duas item, pro-
portione his respondere ad animi rectam constitutionem, fa-
cultatem legalem, quæ dat præcepta rectè viuendi, & Iudicia-
riam, quæ persequens delicta, tamquam morbos animi curat,
atque ita, quod corpori est medicina, hoc animo esse Iudicia-
riam, quodque est corpori Gymnastica, hoc legalem esse ani-
mo. porro hisce quatuor veris, & honestis artibus, quatuor
esse persimiles illiberales peritias, quas ad vnicum adulationis
caput reuocat, quia solum valent ad gratiam quamdam
professoribus suis conciliandam, legali, respondere dicit so-
phisticam, Iudiciariæ falsam Rhetoricam, quæ duæ ad animum
pertinent, earum vero quæ pertinent ad corpus, Agonistica
imitationem, esse fucatoriam quamdam, & mangonicam so-
lertiam, quæ non verè bonam habitudinem, sed apparentem
solum quamdam oculis speciem inducat, Medicinæ vero do-
cet, respondere, industriam coquinariam; Deinde comparans
inter sese falsas hæc artes, & illis animi, illas corporis opo-
ponens, cum Rhetoricam veram hic, & clarius in phadro sta-
tuat,

rnat, doceatque esse medicinam: falsam dicit esse Coquinariam
 facultatem. Nam quemadmodum, id solum studet coquus, qua
 ratione palatum mulceat, & oblectet, non autem quomodo
 conseruet valetudinem, vel restituat, neque rationes eius effi-
 ciendæ nouit, neque ad eam suum opus accommodat, ita Rhe-
 toricam, quæ debuit esse medicina animi, dum solum occupa-
 tur in efficienda inani voluptate, coquinariam fieri. Talia cum
 sint, facile apparet, quod à Sanctis reprehendatur eloquentiæ
 genus, id nimirum, quod ad decipiendum adhibetur, vel quo
 falsa per artis lenocinium suadentur, Deinde id, quod assumi-
 tur ad inanem ostentationem ingenij atque iactantiam, tertio,
 quod nõ ad utilitatem veram auditorum refertur, sed ad futile
 solum prurientiũ aurium titillatione, eodq; nil nisi ludicrũ quasi
 tinnitũ cymbali habet. Præterea id, in quo solo is qui verba fa-
 cit repositã habet suã vim, spemq; omnẽ persuadendi cõfideas,
 sua arte se effecurũ, vt res perinde videantur, vt ipsi libitũ fue-
 rit. Ideo sanctus Paulus negat, prædicationẽ suam esse in persua-
 sibilibus humanæ sapientiæ verbis, non quod temerẽ loqueretur,
 & suã industria, quam Sanctus spiritus dirigebat, non ex-
 cogitaret, quemadmodum posset, Christi doctrinam auditori-
 bus, quam aptissimẽ proponere; Sed quia in rebus, & cogitan-
 dis, & dicendis, non respiciebat humi affixam hominũ sapien-
 tiam, cui Crux Christi stultitia erat, neque per sese persuasibi-
 lia populo loquebatur, idest inania, & placentia, magnificam
 adhibens adulantium pompam verborum, vt ij faciebant, qui
 suã ostentationi, vel auditorum delectationi famulabantur,
 sed nunquam Euangelium Christi erubescibat, quamuis mun-
 di sapientibus stultitia videretur, nunquam quæ sua essent quæ-
 rebat, quia volebat totam Christi Cruci laudem, totam utili-
 tatem auditoribus cedere. Interim tamen ille, quo utebatur,
 loquendi modus erat aptissimus, atque adeo eloquentia per-
 fecta, primum quia, quo oratio erat simplicior tanto aberat ló-
 gius à suspitione fallaciæ, cum persuasum sit omnibus, Verita-
 tis simplicem esse sermonem. Deinde quia volebat tunc Deus
 certiore quadam via fundari Ecclesiam, magnis nempe, ma-
 nifestisque miraculis, vt nulla vnquam suboriri posset suspicio,
 sapientiæ aut eloquentiæ humanæ viribus esse fundatam. Vo-
 lebat igitur, sanctus Paulus, virtutem apparere, Crucis Christi
 dum ea, quamuis tantum abhorreret à communi hominũ sen-
 su, tamen fidem inueniret, eamque fidem esse non in sapientia
 hominum, sed in virtute Dei. Et hanc ob causam D. Chrysost.

repre-

Que nã Elo-
 quentia re-
 prehendãtur
 à Sanctis.

1. Cor. 2.

02 edition 01

01232

Contẽtio de
 Eloquentia
 Pauli, & Pla-
 tonis.

reprehendit quemdam Christianum, qui cum Ethnico alterca-
batur, contendens eloquentem S. Paulum, magis, quam Plato-
nem fuisse; & ait contrarias vtrumque egisse partes, ac debe-
ret, Debuisse enim Ethnicum ostendere, sanctum Paulum fuisse
eloquentissimum, vt inde concluderet, religionem Christiana-
nam humana profeminatam industria: Christianum vero vltro
concedere sancto Paulo eloquentiam defuisse, vt tanto certius
concluderet diuinum opus, fuisse, mundi ad Christum conuer-
sionem, Cum philosophi illi Græcia, quorum admirabilis, &
doctrina, & eloquentia copia fuit, adeo paucos ad suas, pellicere,
sectas potuerint. Hæc tamen omnia neutiquam obstant,
quo minus sanctus Paulus adhiberet industriam, in tractanda
hominum animis, quam conuenientissimè fieri posset, cum ob
id, omnibus, omnia fieret, & congruentissimum rei, locoque
dicendi genus afferret, in quo perfecte facundia sita vis est.
Nec vero Christus Dominus, cum dixit Apostolis, ne cogita-
rent, quomodo, aut quid loquerentur ante Reges, & Præsides,
iussit esse socordes, ac stupidos, sed noluit sollicitudine angere,
noluit desperare, suam considerantes incertiam, noluit demum
sibi confidere, sua diligentia nixos, nã si quis intelligat, vetuisse
eos præmeditari sapienter, quia dixit, nolite cogitare, quomo-
do aut quid loquamini, eodem modo intelligere posset, prohibe-
bitam agriculturam, & omnem aliam rei domesticæ curam,
quia item Dominus dixit, nolite quærere, quid manducetis, aut
quid bibatis, hæc enim omnia gentes inquirunt, pater autem
vester scit, quia his omnibus indigetis, quamquam hic locus
non magis potest afferri contra eloquentiam, quam contra
omnem prudentem cogitationem, si sonus verborum dumtaxat
consideretur, quo nihil dici potest absurdius, Nam vt opti-
mè docet S. August. Paulus Apostolus ad Timotheum, & Titum
scribens, non solum tradidit eis quid, sed etiam quomodo,
vnumquodque personarum genus deberent instituire iubens eos
in his esse, & meditari. S. autem Petrus non tantum prædica-
toribus, sed vniuersis fidelibus loquitur, cum dicit, parati semper
ad satisfactionem omni poscenti vos rationem reddere de
ea, quæ in vobis est spe. Voluit ergo Dominus Apostolos fide-
ciam in Deo reponere. Et ad id, famulum quoque suum Fran-
ciscum, quem per Apostolica deducebat vestigia, erudire vo-
luit, cum fecit, vt minus aptè loqueretur, cum se accuratius
præparauerat. Et qui puniti diuinitus narrantur, quod vellent
lacris libris cultum elegantiorẽ inducere, non odio eloquen-
tia

Explicatur
locus Matth.
10. nolite co-
gitare.

4. de Doct.
Chr. c. 10.

cia puncti sunt, cum ea; (vt diximus) in sacris libris, & perfectissima sit. Sed quia Deus, qui nouit, quod genus dicendi, rei cuique conueniat noluit illam à Sancto Spiritu eloquentiam, electam deformari, quia illa aptissima est, & adeo conseruanda, vt nec puncta, nec apices vacare mysterijs. S. Hieronymus dicat, & fortasse ijdem factu aliquo inflati, falsaque eloquentia corrupti specie, sapientissimam diuini verbi eloquentiam, quia non agnoscebant aspernabantur, & propterea volebant complecti elegantius, quia existimabant, posse aptius se inuenire dicendi genus, quam ipsi sacri authores adhibuissent. Nam alioquin si paraphrasim, elaboratam, humili, piaque mente voluissent conficere, vt rudiorum quoque oculis, sapientissima Eloquentia appareret, non videntur, condemnandi fuisse, cum id impune, imo cum laude videamus à multis, & prosa, & carmine facitatum.

In ps. 90.

Quanam sit vera, & falsa Eloquentia. Cap. IV.

HActenus tria docuimus, esse aliquam Eloquentiam bonam, esse aliquam malam, Itemque sacris etiam rebus, quæ bona est, posse laudabiliter adhiberi. Quæ tria planè apud mediocriter eruditos nihil dubitationis, aut difficultatis habebant. In eo labor est, vt vera eloquentia distinguatur à falsa, certaque assignentur notæ, vnde possit vtraque dignosci, ac mala vitari, postremò ex bonæ eloquentiæ formis, quanam maximè sacris concionibus debeatur: quæ vt pro nostra tenuitate, quam clarissimè exponantur, Animaduertendum est Artè vt Ar: docet esse habitum, cum recta ratione factiuum, eòtrarium vero artis habitum factiuum cum falsa ratione. Itaq; vbi ratio recta non adest, nec adest ars. Recta autè ratio præcipuè spectatur ex fine cuiusq; artis, quo proposito talis materia deligenda est, eique certa, inducenda forma ea ratione ac modo, quemadmodum ars ipsa præscribit, Itaque fieri potest, vt ars ipsa destruat, vel ratione finis, vel materiæ, vel formæ in materiam inducendæ. Ædificandi ars habet pro fine habitationem commodam ad hunc consequendum, necesse est artifex legat aptam materiam, & mente concipiat idoneam formam, quam secundum artis præcepta, ædificationem faciendo, materiæ imponat, si ex charta domus fiat, quamuis tectum, parietes, & cætera distinguantur, non erit verè domus, quia deest apta materia, si colligas cæmenta & ligna, & in vnum cumulum temere aggeras, neque item erit domus quia forma desideratur, ædifi-

6. Eth. c. 4.

Ars tria attendit finem Materiæ, formam.